

Η πιο σύντομη αφήγηση της Μεταπολίτευσης

Του ΤΑΚΗΣ Σ. ΠΑΠΠΑ

Θα μπορούσαμε άραγε, αναρωτήθηκε ο φίλος στην παρέα, να αφηγηθούμε την ιστορία της Μεταπολίτευσης μέσα σε 3-4 λεπτά; Αυτός είναι ο χρόνος που χρειάζεται για να διαβαστεί ένα κείμενο 750 λέξεων, όσο δηλαδή επιτρέπει αυτή η εφημερίδα, σκέφτηκε, κι έτσι προέκυψε το σημερινό άρθρο.

As ξεκινήσουμε από τα θεμέλια. Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974 προκάλεσε την κατάρρευση της χούντας και δημιούργησε πολιτικό κενό, το οποίο ανέλαβε να καλύψει ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Σε εκείνο το κενό, αυτός έχτισε με επιτυχία ένα νέο πολιτικό σύστημα βασισμένο σε τρεις πολιτειακούς πυλώνες: τον κοινοβουλευτισμό, τον φιλελευθερισμό και τον ευρωπαϊσμό. Πολύ σύντομα η Ελλάδα έγινε πλήρης κοινοβουλευτική δημοκρατία με φιλελεύθερο σύνταγμα και οργανικό μέλος της ΕΟΚ. Επιπλέον, ο Καραμανλής ίδρυσε τη Νέα Δημοκρατία, που έκτοτε εξελίσσεται παραμένοντας μέχρι σήμερα εκλογικά ισχυρή και προσπλωμένη στις θεμελιώδεις αρχές του πολιτικού συστήματος.

Στη δεκαετία του '70, όμως, ήταν που επίσης διαμορφώθηκε –και παρέμεινε– το κυριότερο χαρακτηριστικό της Μεταπολίτευσης, δηλαδή η οξεία πόλωση. Η ανερχόμενη τότε αντιπολίτευση αμφισβήτησε τις βάσεις του νέου πολιτικού οικοδομήματος με τάση προς εξωκοινοβουλευτικές δράσεις, σαφή προτίμηση προς τον λαϊκισμό αντί του φιλελευθερισμού και έντονη καχυποψία προς την Ευρώπη. Όπως αποδείχθηκε, η πόλωση αποτέλεσε εξόχως αποτελεσματική εκλογική τακτική. Με αυτήν, το ΠΑΣΟΚ κέρδισε την εξουσία, αποτελώντας και τον προπομπό του κυβερνώντος λαϊκισμού στη μεταπολεμική Ευρώπη.

Ήδη από τη δεκαετία του '80, καθώς το δημόσιο χρέος αυξανό-

Κοινοβουλευτισμός, φιλελευθερισμός, ευρωπαϊσμός: οι τρεις πυλώνες του πολιτικού συστήματος που έχτισε ο Καραμανλής το 1974.

Σήμερα δεν μπορεί να υπάρξει επιστροφή στον δικομματισμό, στο παραδοσιακό πελατειακό κράτος, στην αναζήτηση χαρισματικών ηγετών και, εντέλει, στην εθνική μας μοναξιά.

ταν υπέρμετρα, η ελληνική οικονομία άρχισε να παρουσιάζει σημαντική υστέρηση σε σχέση με τις υπόλοιπες δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Παράλληλα με τις κακές εθνικές επιδόσεις της οικονομίας, στην πολιτική ζωή της χώρας άρχισε σταδιακά να διαμορφώνεται μια κουλτούρα ατομικού ευδαιμονισμού, θεσμικής αδιαφορίας και εθνικής εσωστρέφειας. Στο κρίσιμο ιδεολογικό πεδίο η αντιπαράθεση ήταν ανάμεσα σε μια (αδιευκρίνιστη) «Αριστερά» και μια (αδιευκρίνιστη) «Δεξιά», με συνήθη νικήτρια την πρώτη.

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 η κυβέρνηση Μητσοτάκη επιχείρησε να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων, που έληξε άδοξα το 1993 με εκλογική ήττα. Στη συνέχεια, η Ν.Δ. ακολούθησε κι αυτή τον δρόμο του λαϊκισμού υποσχόμενη μαγικές λύσεις σε σύνθετα προβλήματα, που κανένα κόμμα δεν μπορούσε πλέον να λύσει από μόνο του έχοντας την αντιπολίτευση απέναντί της. Η χώρα μετατράπηκε σε θερμοκήπιο λαϊκισμού, αφού και τα δύο μεγάλα κόμματα απέρριπταν κάθε θεσμική και προγραμματική συναίνεση, επενδύοντας στην πόλωση για να κερδίσουν την εξουσία.

Η ιδέα δεν ήταν κακή, εφόσον η οικονομία έδειχνε να αντέχει. Ακριβώς εξαιτίας της πόλωσης, τα δύο μεγάλα κόμματα της εποχής, το ΠΑΣΟΚ και η Ν.Δ., μπορούσαν έτσι να εναλλάσσονται τακτικά στην εξουσία, περιφρονώντας τους θεσμούς, αξιοποιώντας τα πελατειακά τους δίκτυα και μοιράζοντας επιδόματα σε ειδικές κοινωνικές κατηγορίες. Σε ένα τέτοιο πολιτικό περιβάλλον, οι δύο κυβερνήσεις του Κώστα Σημίτη απέτυχαν να μεταρρυθμίσουν το κράτος, ενώ οι δύο κυβερνήσεις του Κώστα Καραμανλή απέτυχαν γενικότερα. Πάντως, από το 2001 η Ελλάδα είχε μπει στην Ευρωζώνη και το 2004 οι Έλληνες απόλαυσαν το κορυφαίο καλοκαίρι της Μεταπολίτευσης.

Εντούτοις, στην πραγματικότητα η κοινωνία είχε αρχίσει να αποσύρει τη νομιμοποίηση προς το κομματικό και πολιτικό σύστημα, πράγμα που αποκαλύφθηκε εμφατικά προς το τέλος του 2008, όταν η Αθήνα συγκλονίστηκε από ένα όργιο δημόσιας βίας. Η χώρα είχε μόλις εισέλθει σε μια σπείρα κρίσης που έμελλε να διαρκέσει για πολλά χρόνια. Μέσα σ' εκείνη τη φαύλη σπείρα τέθηκαν σε κίνδυνο και οι τρεις θεμελιώδεις αρχές του πολιτικού μας συστήματος.

Τι άλλο θα μπορούσαν να σημαίνουν οι κρεμάλες που στήθηκαν μπροστά από το Κοινοβούλιο, το σφικταγκάλιασμα του αριστορέυ με τον δεξιό λαϊκισμό και το δημοψήφισμα που οδήγησε σε έξοδο από την Ευρώπη;

Τα χρόνια της κρίσης ήταν σαν ένας ορμητικός χειμαρρός που γκρέμισε παλιές αντιλήψεις, αφάνισε πολιτικά κόμματα και συμπάρευσε πολλά ακόμη από τα τοτέμ της Μεταπολίτευσης – όπως τον δικομματισμό, τον λαϊκισμό, την αποκλειστικότητα των μονοκομματικών κυβερνήσεων και το «νητικό πλεονέκτημα» της Αριστεράς. Μόνο η Ν.Δ. βγήκε τελικά από την κρίση αλώβητη και έκτοτε κυριαρχεί στην πολιτική σκηνή. Ξεχωρίζω δύο λόγους γι' αυτό: ο πρώτος είναι ότι αυτό το κόμμα ήταν το μόνο που σε όλη τη μεταπολιτευτική περίοδο δεν παραβίασε ουσιαστικά τις τρεις θεμελιώδεις αρχές του πολιτικού μας συστήματος και ο δεύτερος λόγος είναι ότι, υπό νέα ηγεσία, η Ν.Δ. πορεύτηκε με ένα καλοδουλεμένο και ρεαλιστικό πρόγραμμα.

Σήμερα η Ελλάδα έχει μπει πίσω στην κρίση, αλλά βρίσκεται σε θέση σημαντικής υστέρησης σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. Ωστόσο, καθώς το ρεύμα της Ιστορίας πήρε μαζί του αρκετά από τα άχρηστα υλικά προηγούμενων δεκαετιών, δεν μπορεί να υπάρξει επιστροφή στον δικομματισμό, στο παραδοσιακό πελατειακό κράτος, στην αναζήτηση χαρισματικών ηγετών και, εντέλει, στην εθνική μας μοναξιά. Η Μεταπολίτευση έχει παλιώσει οριστικά. Ήδη ζούμε στο μέλλον.

Ο κ. Τάκης Σ. Παππάς είναι πολιτικός επιστήμονας και συγγραφέας. Τον Μάιο κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη το νέο του βιβλίο «Παράδοξη χώρα: Γιατί η Ελλάδα υστερεί σε σχέση με την Ιρλανδία και την Πορτογαλία και τι μπορούμε να μάθουμε από αυτές».